

littera turca

Journal of Turkish Language and Literature
e-ISSN: 2149-892X
<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/littera>

[Cilt/Volume: 11, Sayı/Issue: 4, Güz/Autumn 2025]

MANZUM BİR KIRK HADİS TERCÜMESİ

(A Verse Translation of Forty Hadiths)

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 27.05.2025

Kabul Tarihi / Date Accepted: 22.10.2025

Yayın Tarihi / Date Published: 30.10.2025

DOI Numarası / DOI Number: 10.20322/littera.1706679

Leyla ALPTEKİN SARIOĞLU

Doç. Dr.

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Fen-Edebiyat Fakültesi

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

orcid.org/0000-0002-9406-7235

leyla.sarioglu@msgsu.edu.tr

Makale Bilgisi

Değerlendirme: Bu çalışma çift taraflı kör hakemlik sistemi uygulanarak değerlendirilmiştir.

Etik Beyan: Çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur.

Etik Kurul Belgesi: Makale için "Etik Kurul Belgesi" gerekmemektedir.

Benzerlik Taraması: "Benzerlik Raporu" İntihal.Net sistemi üzerinden alınarak tarama yapılmıştır.

Telif Hakkı: Çalışmanın hazırlanma sürecinde yazar/yazarlar tarafından "Telif Hakkı Formu" imzalanarak sunulmuştur. Yazar/yazarlar dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler.

Atıf Bilgisi:

Alptekin Sarioğlu, L. (2025). Manzum Bir Kırk Hadis Tercümesi. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 11(4), ss. 803-821. 10.20322/littera.1706679

Sorumlu Yazar:

Leyla ALPTEKİN SARIOĞLU, leyla.sarioglu@msgsu.edu.tr

Özet

Klasik Türk edebiyatının temel kaynaklarından biri de Hz. Muhammed'in sözleridir. Hz. Muhammed'in Müslümanlara rehberlik etmek amacıyla söylediği hikmetli sözleri içeren kırk hadis metinleri, dinî içerikli eserler arasında en çok bilinen ve en fazla rağbet gören örneklerdendir. Hadisler ve onların tercümeleri, klasik edebiyatımızda hem manzum hem de mensur biçimlerde pek çok esere konu olmuş, bu yönüyle kendine özgü bir edebî tür meydana getirmiştir. Bu çalışmanın konusu da manzum olarak kaleme alınmış bir kırk hadis tercümesi hakkındadır. Kırk hadis, hadisleri açıklayan kırk kıta ve beş beyitten oluşan bir hatime bölümünden meydana gelen, "*Tercüme-i Hadis-i Erbain*" adlı bu eserin aynı kütüphanede iki farklı nüshası bulunmaktadır. İlk nüsha Süleymaniye Kütüphanesi Cahit Öztelli Koleksiyonu'nda 243 numarada kayıtlı olup eser, kütüphane kaydında Sırrî adlı bir şaire ait olarak gösterilmiştir. İkinci nüsha ise yine Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar Koleksiyonu'nda, 5913-007 numarada "*El-Ehâdisü'l-Erba'ün*" adıyla kayıtlı yazmanın 45 ile 54. sayfaları arasında yer almaktadır. Bu nüsha, başka bir yayında eserin tek nüshası olarak tanıtılmış ve eserin, Şeyh İlahî'ye ait olduğu belirtilmiştir. Bu çalışmada ise mezkur eserin muhtemel yazarı tartışılıp, içerik, şekil ve nüsha özellikleri değerlendirildikten sonra edisyon-kritikli metnine yer verilmiştir. Çalışma, Türk edebiyatında manzum kırk hadis tercüme geleneğine yeni bir katkı sunmayı amaçlamakta, bu geleneğe eklenen bir metne odaklanmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Klasik Türk edebiyatı, Manzum Kırk Hadis Tercümesi, Sırrî, Şeyh İlahî.

Abstract

One of the essential sources of Classical Turkish literature is the sayings of the Prophet Muhammad. Among the most renowned religious texts are the "forty hadith" compilations, which contain the Prophet's sayings delivered with the intention of guiding his companions. These hadiths and their translations have constituted a distinct literary genre in classical Turkish literature, appearing in both verse and prose forms. This study focuses on a verse translation of forty hadiths. The work under examination, titled *Tercüme-i Hadis-i Erbain*, consists of forty hadiths, forty explanatory quatrains (kıta), and a five-couplet kıta-style conclusion (hatime). Two extant manuscripts of this work are known. The first is held in the Süleymaniye Library, Cahit Öztelli Collection, catalogued under number 243, and is attributed in the library record to a poet named Sırrî. The second manuscript is found in the Süleymaniye Library, Manuscript Donations Collection, under collection number 5913-007, where it is recorded under the title *El-Ehâdisü'l-Erba'ün*, spanning folios 45 to 54. In a separate publication, this copy is described as a unique manuscript and attributed to a poet named Sheikh İlahî. This study discusses the possible authorship of the work, examines its content, form, and manuscript features, and includes a critical edition of the text. By focusing on a work embedded in the tradition of verse translations of forty hadiths, the study aims to contribute to the broader field of Turkish literature and its poetic hadith translation tradition.

Key Words: Classical Turkish literature, Verse Translation of Forty Hadiths, Sırrî, Sheikh İlahî.

GİRİŞ

İslami edebiyatların itibar gören türleri arasında yer alan kırk hadisler, Hz. Muhammed'in hadislerinden seçme yapılarak yazılan eserlerdir. *Erba'ûn hadîs*, *çihil hadîs*, *kırk hadis* şeklinde isimlendirilen kırk hadis türü, 8. asrın ikinci yarısından itibaren ortaya çıkmıştır. Kırk hadis türünün teşekkülünde “*Ümmetimin dinî işlerine dair kırk hadis derleyen kimseyi Allah Teâlâ fakihler ve âlimler topluluğu arasında diriltir.*” anlamındaki bir hadisin müjdesi teşvik edici olmuştur. Bu ümit ile pek çok kırk hadis yazılmış, bir zaman sonra kırk hadis yazıcılığı okuyanın duasını almak ve sevap kazanmak veyahut hastalıktan kurtulmak niyetiyle kaleme alınan eserlerle devam etmiştir (Kandemir 2022: 466).

Bu türün ilk örneği Arap edebiyatında, Abdullah b. Mübârek'in (ö. ?) yazdığı *el-Erba'ûn hadîs* adlı eserdir. İran edebiyatında ise ilk kırk hadis Muhammed b. Muhammed b. Alî al-Farâvî (ö. ?) tarafından 1107 yılında kaleme alınmıştır (Karahana 1954: 93-100). İran edebiyatında da ilgi gören kırk hadis yazma geleneği Türk edebiyatında da devam etmiştir. Türk edebiyatında ilmiye sınıfına mensup olanların genellikle Arapça; şairlerin Farsça kırk hadis tertip ettikleri kaynaklarda verilen bilgiler arasındadır. Türk edebiyatında kırk hadis yazıcılığının manzum şekilde tertibi daha muteber tutulmuştur (Karahana 2022: 469). Özellikle Molla Câmî'nin (ö. 1492) manzum şekilde tertip ettiği kırk hadisin Türk şairleri üzerinde etkisi olduğunu belirtmek gerekmektedir (Karahana 2022: 469). Bugüne kadar Ali Şîr Nevâî (ö. 1441), Fuzûlî (ö. 1556), Fevrî (ö. 1571), Azmî (ö. 1582), Yenipazarlı Vâlî (ö. 1599), Nev'î (ö. 1599), Rihletî (16. asır), Şirvanlı Hatiboğlu (16. asır), Gelibolulu Âlî (ö. 1600), Hâkânî (ö. 1606), Feyzî-i Kefevî (ö. 1614), Nâbî (ö. 1712), Seyyid Vehbî (ö. 1736), Münîf (ö. 1743), İbrâhim Hanîf (ö. 1775), Seyyid İbrâhim (ö. 1783), Zühdî (ö. 1914), Hilâlî (ö. ?), Mehmed Bosnevî (ö. ?), Muhlisî (ö. ?) ve Müfid (ö. ?) gibi şairler başta olmak üzere seksen civarında manzum ve manzum-mensur kırk hadis tespit edilmiştir (Söylemez 2017: 3; Kaplan 2021: 175; Efe 2021: 27; Köksal 2015). (Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Yazar 2011: 722).

1. Manzum Kırk Hadis Tercümesi

1.1. Nüsha Tavsifleri

1.1.1. Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar Koleksiyonu, 05913-007 Koleksiyon numarasında “*El-Ehâdîsü'l-Erba'ûn*” adıyla kayıtlı yazmanın 45-54. sayfaları arasında yer almaktadır. Talik hatla yazılan bu nüshanın satır sayısı 13'tür. Kütüphane kaydında eserin dilinin Arapça olduğu belirtilmiştir. Nüsha içerisinde yer alan hadisler sürh (kırmızı) mürekkeple yazılmıştır. Bu nüsha metnimizde S olarak gösterilmiştir.

1.1.2. Süleymaniye Kütüphanesi Cahit Öztelli Koleksiyonu, 243 koleksiyon numarasında bulunan nüsha, 7 sayfa ve 13 satırdan oluşmaktadır. Kütüphane kaydında eserin müellifi Sırrî olarak gösterilmiştir. Nesih hatla yazılan bu nüshada da hadisler sürh mürekkeple yazılmıştır. Eser başındaki mensur kısım da yarıdan başlamıştır, nüshanın başı eksiktir. Bu nüsha, metnimizde C olarak

gösterilmiştir.

1.2. Müellifin Kimliğine Dair: Sırrî mi, Şeyh İlâhî mi?

Sadık Yazar, *Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği* başlıklı doktora tezinde, çalışmamıza konu olan bu eserden bahsetmiş, Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar 5913/7 numarada kayıtlı nüshanın 45b-52a yaprakları arasında bulunan *Tercüme-i Hadîs-i Erba'in*'in yazarının Sırrî olduğunu ifade etmiş ve eser hakkında kısaca bilgi vermiştir (2010: 755-756).

İdris Söylemez ise doktora tezinde aynı nüshayı işaret ederek Sırrî'yi hiç anmadan, kırk hadis tercümesinin Şeyh İlâhî adlı bir şaire ait olduğunu ifade etmektedir. Söylemez'in Şeyh İlâhî'yi işaret etmesinin nedeni eserin mensur girişinde yer alan ifadelerdir. Eserin yazılış sebebinin de bulunduğu bu mukaddimede geçen Şeyh İlâhî ismi eserin yazarı olarak kabul edilmiş; mezkûr tezde İlâhî mahlasını kullanan üç şairin bu eserin sahibi olabileceği ihtimali üzerinde durulmuş; fakat bu şairlerden herhangi birinin kırk hadis tercümesi yazdığına dair bir bilgiye ulaşılamadığı belirtilmiştir (Söylemez 2017: 287-288).

Söz konusu mukaddimenin aşağıdaki kısmında yer alan;

... ve ba'd eşaḥḥ-ı rüvâtdan râviyân-ı şer'ât ve efṣaḥ-ı hüdâtdan ḥâviyân-ı ḥaḳîkat fem-i resûlu'llâh şalla'llâhu 'aleyhi ve sellemden bî-iştibâh men ḥafîza 'alâ ümmeti erba'îne ḥadîsen min emr-i dîniḥa ba'schu'llâhu te'âlâ yevme'l-kıyâmeti fi zümreti'l-fuḳahâi ve'l-'ulemâi ev ḥallet 'aleyhi şefâ'ati ḥadîsini rivâyet eylemişler. Eyle olsa ol küşe-i miḥnetde münzevî ḥaḳîr ü fakîr **Şeyh İlâhî** bu ḥadîs-i şerîf ve kelâm-ı laṭîfün maẓmûn raḥmet-feyezân ve şefâ'at-cereyânla 'âmil olup eḥâdis-i şaḥîḥadan ve aḥbâr-ı melîḥadan bu kırk ḥadîs-i şerîfi libâs-ı eshel ile 'ıyâna vü nazm-ı Türkî [S 46a] ile beyâna getürdi mütevaḳḳı'dır ki zamân-ı ḥaşrde vü âvân-ı neşrde zümre-i fuḳahâ ve mecma'-ı 'ulemâ ile ḥaşr ola, âmîn.

ifadelerinden anladığımıza göre, kendisini Şeyh İlâhî olarak tanıtan mütercim, eserinin mukaddimesinde miḥnet köşesine çekilmiş, itibarsız ve yoksul bir kişi olduğunu, sahih senetli rivayetlerden ve güvenilir haberlerden kırk hadis-i şerifi, herkesin anlayabileceği kolay bir dille ve Türkçe olarak nazım hâlinde açıklamaya koyulduğunu haber vermekte; kıyamet gününde, ḥaşir ve neşir vaktinde, fakihler zümresi ve âlimler topluluğuyla birlikte ḥaşr olunmayı temenni etmektedir.

Şair kendi mahlası olan Sırrî'yi ise kırk hadis tercümesinin sonunda yer alan şu beyitlerde açıkça zikretmektedir:

Amelin rûzî eyle yâ Fettâḥ
Okıyan ya da yazan ihvâna

Ola kim **Sırrî**'yi du'âlar ile
Aḡalar ba'is ola ḡufrâna

Aḡa yeter du'â-yı rûḡānî

Ki yeter kând tûfî-i cāna

Kanaatimizce eser Sırrî adlı bir şaire aittir. Ancak bu mahlas, klasik Türk edebiyatında çokça kullanılmış olup mezkûr eserin hangi Sırrî'ye ait olduğunu tespit etmek elimizdeki bilgilerle mümkün değildir. Türk edebiyatında “Sırrî” mahlaslı şairler üzerine yapılmış bir çalışmada Sırrî mahlaslı 26 (Sona Keskin: 2019); farklı bir makalede ise bu mahlası kullanan 30 civarında şair tespit edilmiştir (Kazan Nas: 2022). Bunlardan herhangi birinin kırk hadis tercümesi yazdığına dair bir bilgi de bulunmamaktadır.

2. Manzum Kırk Hadis Tercümesi

2.1. Muhtevaya Dair

Eserde, kısa bir mukaddime bulunmaktadır. Fe‘ilâtün/ mefâ‘ilün/ fe‘ilün vezni ile yazılan eser kırk hadis ve kırk kıtadan oluşur. Her bir hadis, altında bir kıta ile izah edilmiştir. Risalenin hatime kısmında “*Kıt‘a-i Hâtîme*” başlıklı beş beyitlik bir kıta da bulunmaktadır. Risalede yer alan hadisler aşağıdaki gibidir:

Tablo 1. *Eserde Yer Alan Hadisler*

1. Hadis: Men âmene bi’llâhi ve resûlihi ve ikâma’s-salâte ve şâme Ramazâne kâne hakkan ale’llâhi en yudhîle’l-cennete.
2. Hadis: Men mâte ve hüve ya’lemu ennehû lâ ilâhe illa’llâhu dehale’l-cennete.
3. Hadis: Lağkînû mevtākum lâ-ilâhe illa’llâhu.
4. Hadis: Et-tahûru şatırû’l-îmâni.
5. Hadis: El-hayâu mine’l-îmâni.
6. Hadis: El-Hayâu lâ-ye’ti illâ bi-hayrin.
7. Hadis: Hayrukum min ya’lemi’l-Kur’âne ve ‘allemehu.
8. Hadis: Men eḡaze emvâle’n-nâsi yurîdu edâehâ eddâha’llâhu anhu.
9. Hadis: El-müslimu eḡû’l-müslim.
10. Hadis: Men eḡaze şibrân mine’l-arḡı zulmen tavveḡahu ilâ seb’i erâḡîn.
11. Hadis: İinne min şerri’r-ribâ el-ḡuḡametü.
12. Hadis: İyyâkum ve da’vete’l-mazlûmi ve in kâne kâfiren.
13. Hadis: Yustecâbu li-aḡadikum mâ lem ya’cel bi-kavlin.
14. Hadis: Ve bi-kulli ḡatvetin temşîḡâ ile’s-salâti.
15. Hadis: el-Mer’ü ma’a men eḡabbe.
16. Hadis: eş-Şiyâmu cunnetun.
17. Hadis: İbde’ bi-men te’avvele.
18. Hadis: İzâ a’tayte şey’en min ḡayri mes’eletin fe-kül ve taşaddaḡ.
19. Hadis: Leyse bi-kezzâbın men asleḡa beyne’sneyni fe-kâle ḡayran ve nemâ ḡayran.
20. Hadis Men yessere ‘alâ mu’sirin yessere’llâhu ‘aleyhi fi’d-dünyâ ve’l-âḡireti.
21. Hadis: ḡayrukum aḡsenukum kaḡâ’en.
22. Hadis: Maḡlu’l-ḡaniyyi zulmun.
23. Hadis: Küllü’l-muslimi ‘ale’l-muslimi ḡarâmun demühü ve ‘ırḡuhü ve mâlühü.
24. Hadis: eş-Şeyḡu şâbbun fi ḡubbi işneyi fi ḡubbi tûli’l-ḡayâti ve keḡreti’l-mâli.
25. Hadis: İyyâkum ve’z-zanne fe-inne’z-zanne ekzebu’l-ḡadîşi.
26. Hadis: Hel tenşurüne ve terzuḡüne illâ bi-ḡu’aḡâ’ikum.
27. Hadis: Ne’üzü bi’llâhi min cehdi’l-belâ’i ve derki’l-şekâ’i ve sū’i’l-kaḡâ’i ve şemâtetü’l-a’dâ’i.
28. Hadis: Tübü ile’llâhi inni etübu ile’llâhi fi’l-yevmi mi’ete merratin.
29. Hadis: el-Musterîḡu ve’l-müsterâḡu minhu.
30. Hadis: Ennekum mulâḡu’llâhi muşâten ḡufâten ‘urâten ‘uzlen.

31. Hadis: Lā te'kulū bi's-şimālī ve inne's-şeytāne ye'kulu bi's-şimālī.
32. Hadis: Küllü muşavvirin fi'n-nāri.
33. Hadis: İnnē'l-beyte'l-lezī fihi's-şuveru lā yedhuluhu'l-melā'iketü.
34. Hadis: Lā-tā'ate fi-ma'şıyyeti'llāhi inneme't-tā'atü fi'l-ma'rufi.
35. Hadis: Lā yedhulu'l-cennete 'abdun lā yu'minu cāruhu bi-vāki'atin.
36. Hadis: Lā-yedhulū'l-cennete kattātün.
37. Hadis: Äyetü'l-münāfikı selāsün: İzā haddeşe kezebe ve izā va'ade aħlefe ve ize'tümine ħāne.
38. Hadis: Le'ane'llāhu'l-lezī vesemehü.
39. Hadis: Ve la'ane'llāhu men āvā muħdişen.
40. Hadis: Lev ya'lemi'n-nāsu mā fi'l-vaħdeti le-mā sāre rākıben vaħdehü bi-leylin ebeden.

Hadislerin konuları sırasıyla şu şekilde ifade edilebilir: Allah'a ve Hz. Muhammed'e iman eden, namaz kılıp oruç tutanın cennetle müjdelenmesi; Allah'tan başka ilâh olmadığına inanarak ölen kimsenin cennete gireceği; ölmek üzere olan kimselere "Allah'tan başka ilah yoktur." sözünün telkin edilmesi gerektiği; temizliğin imanın yarısı olması; hayânın imandan olduğu ve hayır getirdiği; Kuran'ı öğrenen ve öğreten kimsenin hayırlı Müslümanlar arasında yer aldığı; insanların mallarını alıp geri ödemeyi niyet edenin borcunu Allah'ın ödemesi; Müslümanın, Müslümanın din kardeşi olması; haksız yere kazanç elde edenin cezalandırılacağı; faizin büyük kötülüklerden sayılması; kâfir bile olsa, mazlumin bedduasından sakınmak gerektiği; duanın kabulü için acele edilmemesi lazım geldiği; namaza yürünen her adımda sevap olduğu; kişinin sevdiği ile beraber olduğu; orucun kalkan vazifesi görmesi; infak etmeye geçimi kişinin üzerinde olandan başlanması gerektiği; istemediği hâlde kendisine bir şey verilen kimsenin, verileni sadaka olarak vermesi gerektiği; iki kişiyi barıştırmak niyetiyle iyi sözler söyleyen kimsenin yalancı olmadığı; bir Müslümana kolaylık gösteren kişiye Allah'ın dünya ve ahirette kolaylık göstereceği; insanların en hayırlısının borcunu en güzel şekilde ödeyen kişi olduğu; zengin bir kimsenin borcunu geciktirmesinin zulüm sayılacağı; Müslümanların kan, ırz ve malının birbirlerine haram olduğu; ihtiyar bir kimsenin uzun ömür ve çok mal konusunda genç olduğu; zandan sakınmak gerektiği; insanların içlerindeki zayıflar sayesinde yardım almaları ve rızıklandırılmaları; beladan, bahtsızlıktan, kötü kazadan ve uğranılan musibetten dolayı düşmanların sevinmesinden Allah'a sığınıldığı; Allah'a çokça tövbe etmek gerektiği; salih insanların öldüğünde istirahat çekilmeleri; insanın Allah'a yürüyerek yalın ayak ve çıplak olarak haşrolunacağı; sol elle yemek yemenin yasaklanması; resim yapan kimsenin cehennemlik olduğu; resim bulunan eve meleklerin girmeyeceği; Allah'a isyanda kula itaat edilemeyeceği; kovculuk yapan kimsenin cennete giremeyeceği; yalan söylemek, sözünde durmamak ve emanete hıyanet etmenin münafıklığın alâmetlerinden sayılması; ateşle dağlayan kimseye ve bidatçıyı barındırana Allah'ın lanet edeceği; yalnızlığın mahzurlu bir davranış olduğu.

Çalışmamızın konusu olan bu kırk hadis tercümesinde yer alan konuları, ana hatlarıyla altı başlık altında kategorize etmek mümkündür:

2.1.1. İnanç Esasları

İnanç esasları dâhilinde Allah'a ve Peygamber'e iman, kelime-i tevhid, sevgiyle amel ve ahiret tasviri

(Hadis/Kıta 1, 2, 3, 15, 30); tevbe etmenin lüzumu, manevi arınma ihtiyacı (Hadis/Kıta 28); iman-amel ilişkisi ve nifak âlâmetlerine karşı uyarılar (Hadis/Kıta 35, 36, 37) içeren bu hadisler ve tercümesi olan kıtalar, insanın Allah’la ilişkisini ve ahirete olan inancını kuvvetlendirmek konusunda söylenmişlerdir.

2.1.2. Ahlaki Erdemler ve Bireysel Davranışlar

Hayâ (utanma) duygusunun imanın bir parçası olarak ele alınması (Hadis/Kıta 4, 5, 6); Kuran’ı öğrenme ve öğretmenin faziletleri (Hadis/Kıta 7); orucun nefsin terbiyesi bakımından önemi (Hadis/Kıta 16); zan ve kötü düşüncenin zararları (Hadis/Kıta 25, 27); lanetlenen davranışlara dair uyarılar (Hadis/Kıta 38, 39) hakkında yazılmış hadisler ve tercümeleri bireysel sorumluluk, edep ve nefis terbiyesi etrafında şekillenmiş Nebevi ifadelerdir.

2.1.3. Toplumsal Ahlak ve Haklar

Mal, hak, borç ve adalet kavramları (Hadis/Kıta 8, 9, 10, 20, 21, 22, 23); zulüm, faiz ve mazlumin duası gibi sosyal duyarlılık konuları (Hadis/Kıta 11, 12); insanların arasını düzeltmek üzere küçük yalanların bile bağışlanabileceği vaziyetler (Hadis/Kıta 19); zayıf ve muhtaçların ümmete bereket vesilesi olduğu vurgusu (Hadis/Kıta 26); komşuluğun önemi ve gıybet yasağı (Hadis 35, 36) hakkındaki bu uyarılar da ümmet bilincini ve adalet anlayışını güçlendiren hadislerdir.

2.1.4. İbadet ve Dinî Uygulamalar

Namaz kılmak niyetiyle yürümek, oruç tutmak, infakta öncelik sıralaması (Hadis/Kıta 1, 14, 16, 17, 18); duada ısrarın fazileti (Hadis/Kıta 13); yeme-içme adabı (Hadis/Kıta 31); resim yasağı ve meleğin girmediği yerler (Hadis/Kıta 32, 33) konusundaki bu hadisler ve kıtalar ibadet ve adap hakkında söylenmişlerdir.

2.1.5. Sosyal Psikoloji ve İletişim

Zan, gençlik tutkusu, sözle iyilik yapma üzerine (Hadis 19, 24, 25); “Müsterih” kişinin topluma yük olup olmaması (Hadis/Kıta 29); “İtaat ancak iyilikte olur.” Yani günaha boyun eğilmez (Hadis/Kıta 34) manasındaki bu hadisler de hem insanın davranışlarının İslam esaslarına uygun olmasını hem de toplumla sağlıklı ilişki kurmasını sağlamaya yönelik uyarılar barındırmaktadır.

2.1.6. İslam Hukuku ve Sosyal Düzenle İlgili Uyarılar

Arazi gaspı (Hadis/Kıta 10); zengin kişinin borcunu geciktirmemesi gerektiği (Hadis/Kıta 22); anlaşmaya sadık olmanın gerekliliği (Hadis/Kıta 40) hakkındaki hadisler, İslam hukukunun ve toplum düzeninin temel yapıtaşlarını içermektedirler.

Bu gruplar altında sınıflandırabileceğimiz elimizdeki kırk hadis tercümesinin Türk edebiyatını çokça etkileyen Molla Câmi’nin mezkûr türdeki eseri (Erdem 2021) ile konu bakımından karşılaştırması sonucunda ise şu neticelere ulaşılmıştır: Çalışmaya konu olan kırk hadis tercümesi ile Molla Câmi’nin kırk hadisinde yer alan hadisleri karşılaştırdığımızda ortak konuların zikredildiği görülmektedir. *İman*

ve Kardeşlik (Molla Câmi: “Sizden biriniz, kendisi için sevdiği şeyi, kardeşi için de sevip istemedikçe iman etmiş sayılmaz.” hadisini anarken Sırrî: “Müslüman, Müslüman’ın (din) kardeşidir.” hadisini eserine almıştır.); *haya ve iman* (Molla Câmi ve Sırrî “Haya, imandandır.” hadisine ortak şekilde yer vermişlerdir.); *temizlik ve iman* (Molla Câmi: “Temizliğe devam et ki rızkın artsın.” hadisine Sırrî: “Temizlik, imanın yarısıdır.”); *ölümü hatırlamak* (Molla Câmi: “Ölümü hatırlamak öğüt olarak yeter.” Sırrî: “Salih insan öldüğünde istirahat çekilir.”); *komşuluk hakları* (Molla Câmi: “Mümin, komşusu aç dururken karnını doyurmaz.”; Sırrî: “Komşusuna kötülük eden kimse cennete giremez.”) her iki eserdeki ortak konulardır.

2.2. Dil ve Üslup Hakkında

Eserde oldukça sade bir dil kullanılmış, eser yer yer konuşma diline yaklaşan bir Türkçeye yazılmıştır:

Tevbe eyley Hudâ-yı Gaffâr’a
Âdemi pâk ider igen tevbe
Eylerin didi resûl-i mübîn
Günde yüz kez Hudâ’ya ben tevbe (Kıta 28)

Arapça-Farsça tamlamaların azlığı, doğrudan ve sanatsız ifadelerin varlığı, halk söyleyişine yakınlık arz eden yapılar, redif ve kafiyelerde zorlamadan kaçınılması ses uyumu ve söyleyiş kolaylığının ön plana alınması eserin karakteristik özelliklerindendir:

Mü‘min iseñ utan yûri dâ’im
Ol resûlden dañı o Subhân’dan
Kendüziñe hicâbı yâr eyle
Her hayâ çünki oldı imândan (Kıta 5)

Eserde daha çok açıklayıcı, doğrudan anlatım vardır. Şair öğretici, didaktik üslupla konuşmakta, sanat gösterme kaygısı taşımadan anlatacağı konuyu en sade biçimde anlatmayı hedeflemektedir:

Didi Ahmed ki zümre-i müslim
Hep birâder durur biri birine
Ehl-i imâna lâyıq olmaz dir
Cevr ü zulm eyleye birâderine (Kıta 9)

Hem üslup hem dil hem de eserde kullanılan kafiye ve redifler, eserin tekke ve halk edebiyatı tarzına yakın bir şekilde yazıldığını göstermektedir. Hadislerin doğrudan aktarılmasında kullanılan dil, her seviyedeki okuyucunun rahatlıkla anlayabileceği bir biçimde düzenlenmiştir. Bundan dolayı söz konusu eser, halkı irşat etme gayesi taşıyan Osmanlı ahlâk ve nasihat edebiyatı çerçevesinde de mütalaa edilebilir.

SONUÇ

Çalışmada, klasik Türk edebiyatı içerisinde önemli bir yer tutan manzum kırk hadis tercümelerinden biri ele alınmış ve eserin tespit edilebilen iki nüshası üzerinden ulaşılabilen bilgiler verilmiştir. Her iki nüshadan edinilen bilgiler, bu manzum kırk hadis metninin kimliği tespit edilemeyen Sırrî adlı bir şaire ait olduğunu düşündürmektedir. Eser, konu bakımından inanç esasları; ahlaki erdemler ve bireysel davranışlar, toplumsal ahlak ve haklar, ibadet ve dinî davranışlar, sosyal psikoloji ve iletişim, İslam hukuku ve sosyal düzenle ilgili uyarılara ait hadislerle dayanmakta olup şair bu hadisleri manzum olarak tercüme ederken son derece sade ve külfetsiz bir dil kullanmıştır. Çalışmaya konu olan eser, İslam esasları ve ahlak prensiplerini edebî ve didaktik bir şekilde halkla ileten metinlerden biridir. Bu çalışma, Türk edebiyatının manzum hadis tercüme geleneği üzerine bir katkı sunmuş, manzum kırk hadis tercümesi geleneğine eklemlenen bir metni daha edisyon-kritikli olarak sunmuştur.

METİN**[C 1b] [S 45b]**

Bismillāhirrahḡmānirrahīm

el-Ḥamdü li'llāhi'llezī ce'ale'l-enbiyāe sirācen ve sayyerahüm beyne'z-zalmāi nūran vehhācen ve's-şalātu 'alā seyyidinā Muḡammedin faḡri'l-enāmi el-mümeyyizi'l-ḡalāle 'ani'l-ḡarāmi bi-efşahi'l-keḡlāmi ve 'alā ālihi'l-hādī ve's-şahābeti'l-eyādī ve ba'd eşaḡḡ-ı rüvātdan rāviyān-ı şerī'āt ve efşah-ı hüddātdan ḡaviyān-ı ḡaḡīḡat fem-i Resūlu'llāḡ şalla'llāhu 'aleyhi ve sellemden bī-iştibāḡ 'Men ḡafīza 'alā ümmeti erba'īne ḡadīşen min emr-i dīnihā ba'sehu'llāhu te'ālā yevme'l-ḡıyāmeti fī zümreti'l-fuḡahā'i ve'l-'ulemā'i ev ḡallet 'aleyhi şefā'atī' ḡadīşini rivāyet¹ eylemişler. Eyle olsa ol küşe-i miḡnetde münzevī ḡaḡīr ü faḡīr Şeyḡ İḡlāḡ bu ḡadīş-i şerīf ve keḡlām-ı laḡīfün maẓmūn-ı raḡmet-feyezān ve şefā'at-cereyān(iy)le 'āmil olup eḡadīs-i şaḡīḡḡadan ve aḡbār-ı melīḡḡadan bu kırḡ ḡadīş-i şerīfī libās-ı eshel ile 'ıyāna vü nazm-ı Türkī **[S 46a]** ile beyāna getürdi. Mütevaḡḡı'dır ki zamān-ı ḡaşrde vü āvān-ı neşrde zümre-i fuḡahā ve mecma'-ı 'ulemā ile ḡaşr ola, āmīn. Bi-ḡürmeti şefī'i'l-müzḡnibīn va'llāhu'l-'azīzū'l-celīl ve'l-hidāyetü ilā sevā'i's-sebīl.²

[1] Ḳāle Resūlu'llāḡ şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem: Men āmene bi'llāhi ve resūlihi ve eḡāma's-şalāte ve şāme Ramazāne kāne ḡakkan ale'llāhi en yudḡīle'l-cennete. Şadaḡa Resūlu'llāḡ ve şadaḡa ḡabību'llāḡ.³

[Fe'ilātün/ mefā'ilün/ fe'ilün]

Getüre bir kimesne īmānı
Daḡı şavm u şalāti kāmil ide
Lāyık oldı Kerīm ü Ġaffār'a
Ol ḡişi ciñāna dāḡil ide

[2] Ḳāle Resūlu'llāḡ şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem: [C 2a] Men māte ve hüve ya'lemu ennehū lā ilāḡe illa'llāhu deḡāle'l-cennete.⁴

Ḥīm-i mevtinde bir benī Ādem

¹ Metnin başından buraya kadar olan kısım C nüshasında yoktur.

² Rahmān ve Rahīm olan Allah'ın adıyla. Hamd, peygamberleri birer kandil kılan ve onları karanlıklar arasında bir nur eyleyen Allah'adır. Ve salāt, halkın övünç kaynağı olan, helāli haramdan en fasih sözle ayıran Efendimiz Muhammed'in ve onun doğru yola ileten āline ve kerem sahibi ashabı üzerine olsun. Ve sonra sahih râvīlerden, şeriatın rivayetçileri ve hakikatin en doğru aktarıcıları olan hidayet önderleri, Resūlullāḡ'ın (sallallāhu aleyhi ve sellem) şu hadis-i şerifini rivayet etmişlerdir: "Ümmetimden dinine dair kırk hadisi ezberleyen kimseyi Allah, kıyamet günü fakihler ve ālimler zümresiyle ḡaşreder." Her ne kadar o ḡişi miḡnet köşesinde gizli, fakir ve yoksul bir **Şeyḡ İḡlāḡ** olsa da... Bu zāt, bu hadis-i şerifin rahmet, feyiz ve şefaāt dolu manasıyla amel ederek; sahih senetli rivayetlerden ve ḡüvenilir haberlerden kırk hadis-i şerifi, herkesin anlayabileceḡi kolay bir dille ve Türkçe olarak nesir ve nazım hālinde açıklamaya koyulmuştur. Umulur ki, kıyamet gününde, ḡaşir ve neşir vaktinde, fakihler ve bütün ālimler zümresiyle birlikte ḡaşrolur. Āmin. ḡünahḡarların şefaātçisinin (Hz. Muhammed'in) ḡürmetine... Ve aziz ve yüce olan Allah'tan başka doğru yolu gösteren yoktur.

³ Peygamberimiz (sallallāhu aleyhi ve sellem) buyurdu: "Kim Allah'a ve Resulü'ne iman eder, namazı kılar ve Ramazan orucunu tutarsa, Allah onu cennete koymayı üzerine almıştır." Buhārī, *İman*, 34; Müslim, *İman*, 1.

⁴ Peygamberimiz (sallallāhu aleyhi ve sellem) buyurdu: "Allah'tan başka ilāḡ olmadığını bilerek (inanarak) ölen kimse, cennete girer." Mehmet Yılmaz, *Kültürümüzde Ayet ve Hadisler (Ansiklopedik Sözlük)*, Kesit Yay., İstanbul 2013: 524.

Zāt-ı Bî-çün'ı eylese taşdıķ
Ya'nî ķalbiyle itse tevħîdî
Ol ķişı cennete girür taħķîķ

[3] **Ķāle Resūlu'llāh şalla'llāhu 'aleyhi ve sellemi: Laķķinū mevtākum lā-ilāhe illa'llāhu. Şadaķa.**⁵ [S 46b]

Ger yakın olsa bir ķişı mevte
Tırma yād it ķatında tevħîdî
Lîk anuķ yanında itme şaķın
Ħaķķ'ı zıķr eyle diyü te'ķîdî

[4] **Ķāle'n-nebīyyu şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem: Et-taħūru şaķrū'l-īmānî.**⁶

Nefsünĵi 'illet-i ħabāyişden
Pāk idüp kāmîl eyle īmānuķ
Ecr-i īmāna kim muzā'af olur
Ger şaħîķ olsa ķalbi insānuķ

[5] **Ķāle Resūlu'llāh şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem: [C 2b] El-ĥayāu mine'l-īmānî.**⁷ **Şadaķa Resūlu'llāh ve şadaķa.**⁸

Mü'min iseķ utan yūri dā'im
Ol Resūlden daķı o Sübhān'dan
Kendüziķe ĥicābı yār eyle⁹
Her ĥayā ķünkü oldu īmāndan

[6] **Ķāle'n-nebīyyu şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem**¹⁰: **El-Ħayāu lā-ye'tī illā bi-ĥayrin. Şadaķa.**^{11 12}

Kendünĵi eyle dā'im ehl-i edeb
Kim ĥayā vü edebledür ādem [S 47a]
Ādeme dā'imā ĥicāb itmek
Gelmez illā ki ĥayr-ıla her dem

[7] **Ķāle'n-nebīyyu şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem: Ħayrukum min ya'lemi'l-Ķur'āne ve 'allemehu.**¹³

Eyünüz ol kimesnedür ki revān
Aķup āyīne-i dilün pāsın
Öğrenür öğredür bu Ķur'an'uş
Naẓm-ı i'cāzını yā ma'nāsın

⁵ Peygamberimiz (sallallāhu aleyhi ve sellem) buyurdu: "Ölmek üzere olanlarınıza "Allah'tan başka ilah yoktur." sözünü telkin ediniz." Yılmaz, *a.g.e.*, s. 410.

⁶ Peygamberimiz (sallallāhu aleyhi ve sellem) buyurdu: "Temizlik, imanın yarısıdır." Yılmaz, *a.g.e.*, s. 630.

⁷ Peygamberimiz (sallallāhu aleyhi ve sellem) buyurdu: "Haya, imandandır." Yılmaz, *a.g.e.*, s. 208.

⁸ Şadaķa Resūlu'llāh ve şadaķa: C. de yok.

⁹ Kendüziķe: Kendü öziķe S.

¹⁰ Ķāle'n-nebīyyu: Ķāle Resūlu'llāh C. de.

¹¹ Şadaķa: C. de yok.

¹² Peygamberimiz (sallallāhu aleyhi ve sellem) buyurdu: "Haya, ancak hayır getirir." Yılmaz, *a.g.e.*, 208.

¹³ Peygamberimiz (sallallāhu aleyhi ve sellem) buyurdu: "En iyiniz, Kur'an'ı öğrenen ve öğretendir." Yılmaz, *a.g.e.*, s. 215-216.

[8] **Ḳāle'n-nebī ṣalla'llāhu 'aleyhi ve sellem: [C 3a] Men eḥaze emvāle'n-nāsi yurīdu edāehā eddāha'llāhu anhu.**¹⁴

Bir kimesne bu mülk-i 'ālemde
Ḳarż ile alsa māl-ı insānı
Nıyyeti virmek-ise ol deyni
'Avn-i Allāh edā ider anı

[9] **Ḳāle'n-nebīyyu ṣalla'llāhu 'aleyhi ve sellem: El-müslimu eḥu'l-müslim. Şadaḳa.**¹⁵

Didi Aḥmed ki zümre-i müslim
Hep birāder durur biri birine
Ehl-i imāna lāyık olmaz dir
Cevr ü zulm eyleye birāderine

[S 47b] [10] **Ḳāle'n-nebī ṣalla'llāhu 'aleyhi ve sellem: Men eḥaze şibrān mine'l-arḏı zulmen ṭavveḳahu ilā seb'i erāḏin.**¹⁶

Cebr ü ḳahr-ıla bir zalüm u cehül
Bir ḳarış yiri alsa bī-taḳrīb
Ṭaḳılur boğazına ṭavḳ gibi
Yidi ḳat yire dek o arz-ı ḡarīb

[11] **Ḳāle'n-nebīyyu ṣalla'llāhu 'aleyhi ve sellem: [C 3b] İnne min şerri'r-ribā el-ḥuṭametü. Şadaḳa Resūlu'llāh, şadaḳa ḥabību'llāh.**^{17 18}

Şetr ider her ki bu re'āyāya
Zararı ṭoḳınur aḡa dā'im
Anlar oldur ki rahmi yok aṣlā
Cevr ü zulm itme üzredür ḳā'im

[12] **Ḳāle Resūlu'llāh ṣalla'llāhu 'aleyhi ve sellem: İyyākum ve da'vete'l-mazlūmi ve in kāne kāfiren.**¹⁹

Şaḳın alma du'ā-yı mazlūmı
Kāfir olursa da ḥazer eyle
Tır-i āhı geçer feleklerden
Çinī pūlādı ger siper eyle

[13] **Ḳāle'n-nebīyyu ṣalla'llāhu 'aleyhi vesellem [S 48a] Yustecābu li-aḡadikum mā lem ya'cel bi-**

¹⁴ Peygamberimiz (sallallāhu aleyhi ve sellem) buyurdu: "İnsanların mallarını alıp, geri ödemeyi niyet edenin borcunu Allah öder." Sahih-i Buhârî, *Kitābu'l-İstikrâz*, 2387.

¹⁵ Peygamberimiz (sallallāhu aleyhi ve sellem) buyurdu: "Müslüman, Müslüman'ın (din) kardeşidir." Yılmaz, *a.g.e.*, s. 559.

¹⁶ Peygamberimiz (sallallāhu aleyhi ve sellem) buyurdu: "Kim haksız yere bir karış yer alırsa, o yer yedi kat derinliğine kadar boynuna dolandır." Buhârî, *Mezâlim* 13; Müslim, *Müṣakat*, 139-142.

¹⁷ Şadaḳa Resūlu'llāh, şadaḳa ḥabību'llāh: S. de yok.

¹⁸ Peygamberimiz (sallallāhu aleyhi ve sellem) buyurdu: "Şüphesiz ki faiz en büyük kötülüklerdendir." Müslim, *Müṣakāt*, 106.

¹⁹ Peygamberimiz (sallallāhu aleyhi ve sellem) buyurdu: "Kâfir bile olsa, mazlûmun bedduasından sakınınız." Yılmaz, *a.g.e.*, s. 334.

ķavlin.²⁰

Didi ol āfītāb-ı burc-ı kerem
İtseñüz Hakk’a bir du‘ā-yı güzīn
‘Acele itmedükçe da‘vetde
Olur elbetde ol ķabūle ķarīn

[14] Kāle Resūlu’llāh şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem: [C 4a] Ve bi-kulli haṭvetin temşihā ile’ş-şalāti.²¹

Cānib-i mescide güzēr eyle
Anda cümle namāzı kıl her gāh
Her adım kim namāza varursın
Şadaķadur didi Resūlu’llāh

[15] Kāle Resūlu’llāh şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem: el-Mer’ü ma‘a men eḥabbe. Şadaķa.²²

Şuleḥāya maḥabbet eyle seni
Yakmasun dūzaḥ içre nār-ı ‘alev
Her ķişi sevdügile ḥaşr olısar
‘Ulemā zümresin şafā-y-ıla sev

[16] Kāle’n-nebīyyu şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem: eş-Şıyāmu cunnetun.²³ [S 48b]

Bu silāḥ-ı şalāḥ-ıla şavmı
Kendüñe zīnet eyle merdāne
Siper-i mu‘teber durur zīrā
Tīr-i ‘ısyān u tīg-ı nīrāne

[17] Kāle’n-nebīyyu şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem: [C 4b] İbde‘ bi-men te‘avvele. Şadaķa resūlu’llāh.^{24 25}

Göresin bir faķīr-i nā-çizi²⁶
Eyle aña taşadduķ u infāk
Saña muḥtācı daḥı behrever it
Eyleye tā yüzünge nūr işrāk

[18] Kāle Resūlu’llāh şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem: İzā a‘ṭayte şey’en min ğayri mes’eletin fe-kül ve taşaddaķ.²⁷

Bilmeyüp ḥall ü ḥürmetin bir dem

²⁰ Peygamberimiz (sallallāhu aleyhi ve sellem) buyurdu: “Sizden birine duası acele etmemesi şartıyla kabul olunur.” Buhârî, *Daavât*, 23; Müslim, *Zikir*, 92.

²¹ Peygamberimiz (sallallāhu aleyhi ve sellem) buyurdu: “Namaza yürüdüğü her adımda sevap vardır.” Müslim, *Mesâcid* 278.

²² Peygamberimiz (sallallāhu aleyhi ve sellem) buyurdu: “Kişi sevdiği ile beraberdir.” Yılmaz, *a.g.e.*, s. 541.

²³ Peygamberimiz (sallallāhu aleyhi ve sellem) buyurdu: “Oruç kalkandır.” Müslim, *Kitābu’s-Sıyām*, 1151.

²⁴ resūlu’llāh: C. de yok.

²⁵ Peygamberimiz (sallallāhu aleyhi ve sellem) buyurdu: “İnfak etmeye geçimi senin üzerinde olandan başla.” Müslim, *Zekât*, 41.

²⁶ nā-çiz: C. de bī-çiz.

²⁷ Peygamberimiz (sallallāhu aleyhi ve sellem) buyurdu: “İstemediğin halde sana bir şey verilirse al ve sadaka olarak ver.” Müslim, *Zekât*, 1045.

Ger ‘atā olsa saña bir nafağa
Saña vâcib durur anı alasin
Yiyesin dahı idesin şadağa

**[19] Kāle’n-nebīyyu şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem: Leyse bi-kezzābın men asleha beyne’sneyni fe-
kāle hayran ve nemā hayran.**²⁸

Ger dūrūğ-ıla eylese her kim
İki düşmen arasını ıslāh [S 49a]
Āsim olmaz o kimse didi resūl
Yandura dav-ı kizb ile mişbāh

**[20] Kāle Resūlu’llāh şalla’llāhu ‘aleyhi vesellem: [C 5a] Men yessere ‘alā mu’sirin yessere’llāhu
‘aleyhi fi’d-dünyā ve’l-āhireti.**²⁹

Bir kişi bir fakīr-i medyūnun
Deynine şabr ide ya vire şemen
Rızkını eyleye ziyāde Hudā
Şaklaya hem anı belālardan

[21] Kāle’n-nebīyyu şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem: Hayrukum ahsenukum kaḍā’en.³⁰

Deynünüz olsa ger edā eyleñ
Ādemī deyni hiç sürūr itmez
Eyünüz ol durur ki dünyāda
Şāhibü’l-ḥaqqı bī-ḥuzūr itmez

**[22] Kāle Resūlu’llāh şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem: Maṭlu’l-ğaniyyi zulmun. Şadağa
Resūlu’llāh.**^{31 32}

Bir kese deynün olsa ‘ālemde
Kādir iseñ anı edā eyle
Anı ferdāya şalma kādir-iken
Aña zulm olmasun vefā eyle

**[S 49b] [23] Kāle Resūlu’llāh şalla’llāhu ‘aleyhi vesellem: Küllü’l-muslimi ‘ale’l-muslimi
ḥarāmın demuhü ve ‘ırḍuhü ve mālühü.**³³ [C 5b]

Biribir üzre ehl-i İslām’uñ
Dem ü ‘ırzı vü mālī oldı ḥarām
Kimsenün mālın alma nā-meşrū‘

²⁸ Peygamberimiz (sallallāhu aleyhi ve sellem) buyurdu: “İki (küskün) kişiyi barıştıran (bunlar için) iyi sözler söyleyen kimse yalancı değildir.” Yılmaz, *a.g.e.*, s. 458.

²⁹ Peygamberimiz (sallallāhu aleyhi ve sellem) buyurdu: “Kim bir Müslüman’a kolaylık gösterirse Allah da ona hem dünyada hem ahirette kolaylık gösterir.” Sahih-i Müslim, *Kitābü’l-Birr ve’s-Sıla ve’l-Ādāb*, 2699.

³⁰ Peygamberimiz (sallallāhu aleyhi ve sellem) buyurdu: “Sizin hayırlınız borcunu en güzel şekilde ödeyendir.” Buhârî, *İstikrâz*, 4.

³¹ resūlu’llāh: C. de yok.

³² Peygamberimiz (sallallāhu aleyhi ve sellem) buyurdu: “Zengin kişinin borcunu geciktirmesi zulümdür.” Sahih-i Müslim, *Kitābü’l-Müsâkât*, 1564.

³³ Peygamberimiz (sallallāhu aleyhi ve sellem) buyurdu: “Bütün Müslümanların birbirlerine kan, ırz ve mal(lar)ı haramdır.” Yılmaz, *a.g.e.*, s. 391.

Dağı rencide itme anı müdām

[24] **Ḳāle'n-nebīyyu ṣalla'llāhu 'aleyhi ve sellem: eṣ-Şeyḥu ṣābbun fī ḥubbi isneyni fī ḥubbi ṭūlī'l-ḥāyātī ve keṣreti'l-mālī.**³⁴

Devr-i eyyāmla ki bir pīrūn
Dāl olup ḳaddi bir gün ola hilāl
Līk sevmekde iki şey'i civān
Ṭūl-i 'ömr-i 'azīz ü keṣret-i māl

[25] **Ḳāle'n-nebīyyu ṣalla'llāhu 'aleyhi ve sellem: İyyākum ve'z-zanne fe-inne'z-zanne ekzebu'l-ḥadīsi.**³⁵

Sū'-i zann itmeden ḥazer eyle
Böyle buyurdu ol Resūl-i Ğanī
Cümle ḳavlūn ziyāde kāzibdir
Vesvese fī'li ile zann-ı denī

[26] **Ḳāle Resūlu'llāh ṣalla'llāhu 'aleyhi ve sellem: [S 50a] Hel tenṣurūne ve terzuḳūne illā bi-ḍu'afā'ikum. Şadaḳa Resūlu'llāh.**^{36 37}

Nuṣret ü fırsat u ḳamu ni'met
Fuḳarā himmet iledür sende
Lāyık oldur ki Ka'be-i ḳalbin
Yapasın dest-i cūdla sen de

[C 6a]

[27] **Ḳāle'n-nebīyyu ṣalla'llāhu 'aleyhi ve sellem: Ne'ūzu bi'llāhi min cehdi'l-belā'i ve derki'l-şakā'i ve sū'i'l-ḳaḍā'i ve şemātetu'l-a'dā'i.**³⁸

Faḳrla keṣret-i 'ıyālden biz
Ḳahr-ı a'dā-y-ıla şekā'dan hem
İderüz istiḡāse Allāh'a
Nāzil olan o kim ḳazādan hem

[28] **Ḳāle'n-nebī ṣalla'llāhu 'aleyhi ve sellem: Tūbū ile'llāhi innī etūbu ile'llāhi fī'l-yevmi mi'ete merratin. Şadaḳa ḥabību'llāh.**³⁹

Tevbe eyleş Ḥudā-yı Ğaffār'a
Ādemi pāk ider igen tevbe

³⁴ Peygamberimiz (sallallāhu aleyhi ve sellem) buyurdu: "İhtiyar iki şey hususunda genç gibi isteklidir: Uzun ömür ve çok mal." Tirmizî, *Sıfatül'l-ḳyāme*, 22.

³⁵ Peygamberimiz (sallallāhu aleyhi ve sellem) buyurdu: "Zandan sakınınız; çünkü o, sözün en yalanıdır." Yılmaz, *a.g.e.*, s. 336.

³⁶ resūlu'llāh: C. de yok.

³⁷ Peygamberimiz (sallallāhu aleyhi ve sellem) buyurdu: "Siz kendi zayıflarınız sayesinde yardım görüyor ve rızıklandırılıyorsunuz. Sahih-i Buhârî, *Cihad*, 76, 2896.

³⁸ Peygamberimiz (sallallāhu aleyhi ve sellem) buyurdu: "Beladan, bahtsızlıktan, kötü kazadan ve düşmanların oyuncağı olmaktan Allah'a sığınırız." Sahih-i Buhârî, *Daavât*, 35.

³⁹ Peygamberimiz (sallallāhu aleyhi ve sellem) buyurdu: "Allah'a tövbe edin ben günde 100 defa tövbe ederim." Sahih-i Buhârî, *Daavât*, 3.

Eylerin didi Resûl-i mübîn⁴⁰
Günde yüz kez Hudâ'ya ben tevbe

[29] **Ḳāle Resûlu'llāh şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem: el-Musterīhu ve'l-müsterāhu minhu.**⁴¹ [S 50b]

'Abd-i şālih kaçan ki rihlet ide
Rūhı rāhat ola cihān içre
'Abd-i t̄alih olursa rāhat olur
Āferīde kamu cihān içre

[30] **Ḳāle'n-nebīyyu şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem: [C 6b] Ennekum mülāḳu'llāhi muşāten ḥufāten 'urāten 'uzlen. Şadaḳa Resûlu'llāh.**^{42 43}

Māl ü cāh-ile iftiḥār itmeḡ
'Āşī olmaḡ o yüce dergāha
Anadan toḡma hep piyāde revān
Kim mülāḳī olursız Allāh'a

[31] **Ḳāle Resûlu'llāh şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem: Lā te'kulū bi's-şimāli ve inne's-şeyṭāne ye'kūlu bi's-şimāli.**⁴⁴

Dā'imā her ta'āma el şunsaḡ
Ekl kılma şol elle ol ḥ'ānı
Dem-be-dem dest-i çeple yir zīrā
Anı şeyṭān-ı dūn olan ḥ'ānı

[32] **Ḳāle'n-nebīyyu şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem: Küllü muşavvirin fi'n-nāri. Şadaḳa.**⁴⁵

Ṭaḡ-mıdur her muşavvir-i nādān
Saḡarı kendüye iderse maḡarr [S 51a]
Kim buyurdu şefī'-i yevm-i cezā
Cümle āteşde yana şüret-ger

[C 7a] [33] **Ḳāle'n-nebīyyu şalla'llāhu**⁴⁶ **'aleyhi ve sellem: İne'l-beyte'l-lezī fihi's-şuveru lā yedḥuluhu'l-melā'iketu.**⁴⁷

Deyr-veş kim bir evde şüret ola
Aḡa girmez melā'ik-i Raḡmān
Raḡmet-i Ḥaḡḡ'a raḡbetüḡ var ise
Olmasun evde şüret-i bī-cān⁴⁸

⁴⁰ Mısraın vezni problemlidir.

⁴¹ Peygamberimiz (sallallāhu aleyhi ve sellem) buyurdu: "Salih insan öldüğünde istirahatete çekilir." Sahih-i Buhârî, *Rikâk*, 42.

⁴² resûlu'llāh: C. de yok.

⁴³ Peygamberimiz (sallallāhu aleyhi ve sellem) buyurdu: "Siz Allah'a yürüyerek yalın ayak ve çıplak olarak hasrolunacaksınız." Sahih-i Buhârî, *Rikâk*, 45.

⁴⁴ Peygamberimiz (sallallāhu aleyhi ve sellem) buyurdu: "Sol elle yemeyin zira şeytan sol elle yer." Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 2/8.

⁴⁵ Peygamberimiz (sallallāhu aleyhi ve sellem) buyurdu: "Her suret yapan cehennemdedir." Yılmaz, *a.g.e.*, s. 390.

⁴⁶ şalla'llāhu: S. de yok.

⁴⁷ Peygamberimiz (sallallāhu aleyhi ve sellem) buyurdu: "Resim bulunan evlere melekler girmez." Tirmizî, *Edeb*, 43.

⁴⁸ bī-cān: zī-cān S.

[34] **Ḳāle Resūlu'llāh ṣalla'llāhu 'aleyhi ve sellem: Lā-tā'ate fi-ma'sıyyeti'llāhi inneme't-tā'atü fi'l-ma'rūfi.**⁴⁹

Ma'siyet emrine muṭī' olma
Emr iderse şeh-i zemāne bilün
Tā'at-i Ḥakk'a gel teveccüh it
Ya'nī şer'-i Resüle bağla bilün

[35] **Ḳāle Resūlu'llāh ṣalla'llāhu 'aleyhi ve sellem: Lā yedhulu'l-cennete 'abdun lā yu'minu cāruhu bi-vāḳi'atin.**⁵⁰

Bir kişi her ne deñlü kılsa 'amel
Dāḥil olmaz bihişt-i a'lāya
Şirret ü nikbet ü belāsından
Ger emīn olmaz-ısa hem-sāye

[C 7b] [S 51b] [36] **Ḳāle'n-nebīyyu ṣalla'llāhu 'aleyhi ve sellem: Lā-yedhulü'l-cennete ḳattātün.**⁵¹

Ḳovlayan ādemi biribirine
Dāḥil olmaz cināna didi Resūl⁵²
Sālik olma ṭarīḳ-i ifsāda
Ehl-i cennetden olasın maḳbūl

[37] **Ḳāle Resūlu'llāh ṣalla'llāhu 'aleyhi ve sellem⁵³: Āyetü'l-münāfıḳı şelāşün: İzā ḥaddeşe kezzebe ve izā va'ade aḥlefe ve ize'tümine ḥāne.**⁵⁴

Bil münāfıḳ 'alāmeti üçdür
Biri kızb ü biri ḥıyānetdür
Biri daḥı va'de(y)i ḥalf itmek
Bu üçinden şaḳın ḥabāşetdür

[38] **Ḳāle'n-nebīyyu ṣalla'llāhu 'aleyhi ve sellem: Le'ane'llāhu'l-lezī vesemehū.**⁵⁵

Hedef-i tūr-i la'net olursın
Tenüñe mekr dāğını yakma
Dāğ urup cismüñe bilā- 'illet
Tende la'net çerāğını yakma

[39] **Ḳāle'n-nebīyyu ṣalla'llāhu 'aleyhi ve sellem: [S 52a] [C 8a] Ve la'ane'llāhu men āwā muḥdişen. Şadaḳa Resūlu'llāh.**^{56 57}

⁴⁹ Peygamberimiz (sallallāhu aleyhi ve sellem) buyurdu: "Allah'a isyanda kula itaat edilmez. İtaat, ancak meşru olanda edilir." Yılmaz, *a.g.e.*, s. 416.

⁵⁰ Peygamberimiz (sallallāhu aleyhi ve sellem) buyurdu: "Komşusuna kötülük eden kimse cennete giremez." Sahih-i Müslim, *İman*, 73.

⁵¹ Peygamberimiz (sallallāhu aleyhi ve sellem) buyurdu: "Kovculuk yapan kimse cennete giremez." Yılmaz, *a.g.e.*, 435.

⁵² Dāḥil olmaz cināna didi resūl: Dāḥil olmaz didi cināna resūl S.

⁵³ ṣalla'llāhu 'aleyhi ve sellem: 'aleyhi's-selām S.

⁵⁴ Peygamberimiz (sallallāhu aleyhi ve sellem) buyurdu: "Münafığın alāmeti üçtür: Yalan söyler, sözünde durmaz, emanete hıyanet eder..." Yılmaz, *a.g.e.*, s. 56.

⁵⁵ Peygamberimiz (sallallāhu aleyhi ve sellem) buyurdu: "Ateşle dağlayana Allah lanet etsin." İbn Mâce, *Edeb*, 20.

⁵⁶ Şadaḳa resūlu'llāh: C. de yok.

Bir kimesne günāha rāzı ola
La‘net-i Hāk o kimseye elyak
Bid‘at u zūnbe rāzı olmaz-ısa
Raḥmete lāyık olur ol el-ḥāk

[40] **Ḳāle’n-nebiyyu ‘aleyhi’s-selām: Lev ya‘lemi’n-nāsu mā fi’l-vaḥdeti le-mā sāre rākiben vaḥdehū bi-leylin ebeden. Şadaḳa Resūlu’llāh.**⁵⁸

Bilse ādem ki vaḥdetūḡ zararın
Gice gitmezdi yalūḡuz sefere
Kim şalāt-ı cemā‘atūḡ ecrin
Bulımaz daḡı uğrar ol ḡaṡara

Ḳıṡ‘a-i Ḥātime

Yā İlāḡi bu erba‘ini ilet
Rūb‘-ı meskūnda ehl-i ‘irfāna

Dest-be-dest irişıp revāne ola
Deşt-i Ḳıpçaḡa tā Ḥorasān’a

‘Amelin rūzı eyle yā Fettāḡ
Oḡuyan yāra yazan iḡvāna

Ola kim Sırrı‘yi du‘ālar ile
Aḡalar bā‘is ola ḡufrāna

Aḡa yeter du‘ā-yı rūḡḡānı
Ki yeter ḡand tūṡı-i cāna

⁵⁷ Peyḡamberimiz (sallallāhu aleyhi ve sellem) buyurdu: “Allah bidatçıyı barındırana lanet etmiştir.” Tirmizî, *Hudūd*, 20.

⁵⁸ Peyḡamberimiz (sallallāhu aleyhi ve sellem) buyurdu: “İnsanlar yalnızlıktaki mahzuru benim kadar bilselerdi hiçbir atlı tek başına bir gececik yol gitmezdi.” Ebû Dâvûd, *Cihād*, 80.

KAYNAKÇA

- Efe, Z. (2021). Mehmed Bosnevî'nin Manzum Kırk Hadis Tercümesi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, 25(1), ss. 24-42.
- Erdem, C. & Er, H. (2021). Abdurrahman Câmî'nin Çihil Hadis'inin Türkçe Kırk Hadisler üzerindeki etkisinin eğitim açısından değerlendirmesi. *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 12, ss. 317-331.
- <https://hadislerleislam.diyaret.gov.tr/>
- <https://sunnah.global>
- Kandemir, M. Y. (2022). Kırk Hadis. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. C. 25, ss. 466-469.
- Kaplan, Y. (2021). Muhlisî'nin Manzum Kırk Hadis Tercümesi. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 5(1), ss. 171-194.
- Karahan, A. (2022). Kırk Hadis. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. C. 25, ss. 469-473.
- Kazan Nas, Ş. (2022). “Sırrî” ya da “Sır” mahlaslı bir şairin “Şerh-i Medhi'n-Nebî'si. *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 5(3), ss. 1585-1665.
- Köksal, M. F. (2015). Yenipazarlı Vali'nin İkinci Kırk Hadis Manzumesi. *M. Ali Tanyeri'nin Anısına Makaleler*. (H. Aynur vd. Haz.). Ülke Yay. ss. 215-230.
- Levend, A. S. (1972). Dinî edebiyatımızın başlıca ürünleri. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, ss. 35-80.
- Sevgi, A. (1999). Molla Câmî'nin “Erbaîn”i ve Türkçe Manzûm Tercümeleri. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (6), ss. 1-145.
- Sona, İ. & Keskin, M. S. (2019). Türk edebiyatında “Sırrî” mahlaslı şairler ve “Derviş Selim Sırrî Dîvânı”. *Yıldız Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), ss. 16-36.
- Söylemez, İ. (2017). *Türk İslam Edebiyatında Manzum Kırk Hadisler*. [Doktora tezi, Cumhuriyet Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Yazar, S. (2011). *Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatı Tercüme ve Şerh Geleneği*. [Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Yılmaz, M. (2013). *Kültürümüzde ayet ve hadisler (ansiklopedik sözlük)*. Kesit Yayınları.